Fiyatları Etkileme Suçu

Crime of Manipulation on Prices

Prof. Dr. Çetin Arslan (Hacettepe University, Turkey)
Ph. D. Candidate Didar Özdemir (Hacettepe University, Turkey)

Abstract

In a regular free market economy, the prices of goods and services occur at the point where the quantities of supply and demand get up with one another. On the other hand, it can be in question the distortion of this equilibration by various purposes and practices. In this case, optimal goods and services cannot be received under optimum conditions. As a conclusion of “ultima ratio” principle in the criminal law, every illegal conduct in this context does not constitute a crime but some fraudulent ones are imposed a sanction. The crimes of “fraud” in articles 157-158, “fraudulent bankruptcy” in article 161, “bid rigging” in article 235, “rigging during the discharge of contractual obligation” in article 236 and “manipulation on prices” in article 237 of Turkish Penal Code are some of the examples which can be given in this context. In this study, “crime of manipulation on prices” which is not dwelled on adequately in the doctrine is examined by featuring the controversial points.

1 Giriş

Serbest piyasa ekonomisi kurallarının tam olarak işlediği bir ortamda mal ve hizmet fiyatları arz ve talep miktarlarının birbirleriyle eşitlendiği noktada oluşmaktadır. Bununla birlikte çeşitli amaç ve yöntemlerle bu dengenin bozulması söz konusu olabilmektedir. Bu durumda en iyi mal veya hizmetin en uygun koşullarda edinilmesi veya alınması mümkün olamamaktadır. Ceza hukuku yaptırımlarının son çare olmasının doğal sonucu olarak anılan kapsamda ortaya çıkan her hukuka aykırı davranış suç teşkil etmemekle birlikte, hileli şekilde gerçekleştirilen bazıları cezai yaptırıma bağlanmıştır. Türk Ceza Kanunu’nun 157-158. maddelerindeki “dolandırıcılık suçu”, 161. maddesindeki “hileli iflas suçu”, 235. maddesindeki “ihaleye fesat karıştırma suçu”, 236. maddesindeki “edimin ifasına fesat karıştırma suçu” ve 237. maddesindeki “fiyatları etkileme suçu” bu çerçevede örnek olarak gösterebileceğimiz düzenlemelerden bazılarıdır. Çalışmamızda bu suçlardan doktrinde üzerinde yeterince durulmayan “fiyatları etkileme suçu” özellikle tartışmalı noktalara ağırlık verilmek suretiyle genel olarak değerlendirilecektir.

2 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu Düzenlemesi

“Fiyatları etkileme suçu” 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu (765 sayılı TCK)’nın 358 ve 359. maddelerde düzenlenmekteydi. 358. madde “Her kim yalan havadis neşir ve işaasıyla veya sair hileli vasıtalar ile umumi pazarlar yahut ticaret borsalarında amele ücretlerinin veya erzak veya emtia yahut umumi pazarlarda alınıp verilen veya esham borsalarına kabul edilen evrak ve senedat piyasasının artıp eksilmesine sebebiyet verirse üç aydan üç seneye kadar hapis ve yüz liradan beş yüz liraya kadar ağır cezayı nakdi ile cezalandırılır.” hükmünü getirmekte ve böylece 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)’nda nitelikli hal olarak düzenlenen “işçi ücretlerinin ya da besin veya malların değerinin artıp eksilmesine sebep olma” fiili suçun temel hali olarak düzenlenmekteydi. Dolayısıyla 765 sayılı TCK döneminde zarar suçu olarak düzenlenen bu suç yeni TCK’ye alınırken “fiyatların değişmiş olması” hali unsur olmaktan çıkarıldığı için zarar suçu olmaktan çıkmıştır. Benzer şekilde, 765 sayılı TCK’nın 359. maddesinde “Bundan evvelki maddede yazılı cürüm, resmi ruhsatı haiz simsar yahut borsa tellalları tarafından irtikap olunursa failin göreceği ceza bir seneden beş seneye kadar hapis ve meslek ve sanattan muvakkaten memnuiyet ve elli liradan az olmamak üzere ağır cezayı nakdidir.” şeklinde yer alan nitelikli hal, TCK md. 237’nin üçüncü fıkrasında düzenlenmektedir (Aslan ve Azizağaoğlu, 2004).

765 sayılı TCK’nın 358. maddesi 28.07.1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (2499 sayılı SPK)’nın 47. maddesi ile kısmen yürürlükten kaldırılmış ve 358. madde düzenlemesinde yer alan “esham borsalarına kabul edilen evrak ve senedat” hakkında 2499 sayılı SPK uygulama alanı yer bulmuştu (Erdağ, 2015; Evik, 2004; Tepe, 2010). 06.12.2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (2499 sayılı SPK) ile 2499 sayılı SPK yürürlükten kaldırılmış, eski 47. maddenin ilk fıkrasının A bendinin 2. ve 3. alt bentlerindeki işleme ve bilgiye dayalı manipülasyon fiilleri 6362 sayılı SPK’nın 107. maddesinde “piyasa dolandırıcılığı” başlığı altında düzenlenmiştir. 6362 sayılı SPK, 30.12.2012 tarihli ve 28513 sayılı Resmi Gazete (RG)’de yayınlanarak aynı gün yürürlüğe girdiğinden 30.12.2012’den sonraki fiiller açısından 6362 sayılı SPK m. 107 uygulama alanı bulmuştur. Gerçekten TCK’nın 237. maddesinde “esham borsalarına kabul edilen evrak ve senedat” ibaresine yer verilmeyerek 2499 sayılı SPK’nın sermaye piyasalarında işlem gören belgeler ve senetler hakkında uygulanmaya devam edilmesi zımnen kabul edilmiş olmaktadır. 2012 değişikliğinden sonra ise, 6362 sayılı SPK söz konusu belge ve senetler hakkında uygulama alanı bulacaktır. Diğer bir ifadeyle, TCK’nın 237. maddesi sermaye piyasalarında işlem gören belge ve senetler hakkında uygulanmayacaktır.

3 Korunan Hukuki Değer

765 sayılı Kanun'un 358. ve 359. maddeleri “*Ticaret ve sanayie ve müzayedeye hile ve fesat karıştırmak cürümleri*”, 5237 sayılı TCK'nın 237. maddesi ise “*Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar*” bölümünde yer almaktadır. Düzenlendiği bölümden hareketle fiyatları etkileme suçunun ekonomik suçlar arasında yer aldığı, genel anlamda kamu ekonomisini ve kamu güvenliğini koruduğu, özelde ise fiyatların ve değerlerin serbest piyasa koşulları içerisinde piyasa koşullarına uygun olarak tespit edilmesinin korunduğu ve piyasa istikrarının bozulmasının önüne geçilmeye çalışıldığı söylenebilir. Nitekim madde gerekçesinde de bu husus, “...maddenin esasta korumak istediği hukukî yarar, serbest rekabet koşulları çerçevesinde fiyatların belirlenmesini ihlâl edici hareketleri engellemektir.” ifadesiyle ortaya konmuştur (Arslan ve Azizağaoğlu, 2004; Artuk, vd, 2014; Parlar ve Hatipoğlu, 2010; Akbulut, 2015).

4 Kanunilik Unsuru

Fiyatları etkileme suçu, uygulamada pek sık karşılaşılmamakla birlikte ihtiyaç duyulduğu takdirde uygulanmak üzere düzenlenmiş, *Dönmezer*'in ifadesiyle “devletin silahhanesinde bulunması gereken”, koruduğu hukuki değer itibarıyla büyük öneme sahip, ekonomik suçlar kategorisinde yer alan bir suç tipidir (Dönmezer, 1987). Suç, TCK'nın “*Özel Hükümler*” başlıklı ikinci kitabının, “*Topluma Karşı Suçlar*” başlıklı üçüncü kısmının “*Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar*” başlıklı dokuzuncu bölümünde yer almaktadır. Buna göre,

“(1) İşçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin artıp eksilmesi sonucunu doğurabilecek bir şekilde ve bu maksatla yalan haber veya havadis yayan veya sair hileli yollara başvuran kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası verilir.

(2) Fiil sonucu besin veya malların değerleri veya işçi ücretleri artıp eksildiği takdirde ceza üçte biri oranında artırılır.

(3) Fail, ruhsatlı simsar veya borsa tellalı ise ceza ayrıca sekizde bir oranında artırılır.”

Madde metninden anlaşılacağı üzere, ilk fıkrada suçun temel hali tehlike suçu olarak düzenlenmekte, ikinci fıkrada neticenin ortaya çıkması hali, üçüncü fıkrada ise failin belli nitelikleri taşıması hali nitelikli hal olarak gösterilmektedir.

6362 sayılı SPK'nın 107. maddesinde de benzer bir düzenleme sermaye piyasası araçlarının değerinin etkilenmesi durumu için yer almaktadır. İşleme dayalı manipülasyon olarak adlandırılan ilk fıkrasına göre, “*Sermaye piyasası araçlarının fiyatlarına, fiyat değişimlerine, arz ve taleplerine ilişkin olarak yanlış veya yanıltıcı izlenim uyandırmak amacıyla alım veya satım yapanlar, emir verenler, emir iptal edenler, emir değiştirenler veya hesap hareketleri gerçekleştirenler iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin günden on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar. Ancak, bu suçtan dolayı verilecek olan adli para cezasının miktarı, suçun işlenmesi ile elde edilen menfaatten az olamaz.*” (Yüce, 2012). Bilgiye dayalı manipülasyon ya da finansal bilgi manipülasyonu olarak da adlandırılan ikinci fıkrasına göre ise, “*Sermaye piyasası araçlarının fiyatlarını, değerlerini veya yatırımcıların kararlarını etkilemek amacıyla yalan, yanlış veya yanıltıcı bilgi veren, söylenti çıkaran, haber veren, yorum yapan veya rapor hazırlayan ya da bunları yayan ve bu suretle menfaat sağlayanlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.*”(Yüce, 2012).

Görüldüğü üzere, SPK md. 107 sermaye piyasası araçlarını koruma altına alırken TCK md. 237 sermaye piyasası araçları dışında kalan işçi ücretleri veya besin veya malların değerlerini korumaktadır.

5 Maddi Unsurlar

5.1 Konu

Fiyatları etkileme suçunun konusu, işçi ücretleri veya besin veya malların değeridir. İşçi ücretleri ile kastedilen aslında hizmet niteliğindeki edimin değeridir. Diğer bir ifadeyle, suçun maddi konusu hizmet veya malın değeridir. Sermaye piyasasında işlem gören belge ve senetlerin değeri ise SPK md. 107 ile korunmaktadır. Dolayısıyla sermaye piyasasında işlem gören kıymetli evrak ve senetler TCK'nın 237.maddesi kapsamında değildir (Parlar ve Hatipoğlu, 2010; Yaşar, vd, 2010; Akbulut, 2015).

Maddede geçen kavramları kısaca tanımlayacak olursak, ücret “*iş gücünün karşılığı olan para veya mal*”; mal “*bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü*”; besin “*yenilebilir, beslenmeye elverişli her tür madde, azık, gıda*”; haber “*bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık*”; havadis “*ilgi ile karşılanabilecek haber*”; hile ise “*birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2015).

İlk olarak belirtmek isteriz ki, maddede haber ve havadis terimlerinin her ikisinin de kullanılması gereksizdir çünkü havadis kelime anlamı itibarıyla zaten ilgi uyandırabilecek haber anlamı taşımaktadır. Kanımızca daha

genel bir kavram olan “*haber*” ifadesi tercih edilmeli ve madde metninden tekrardan öteye geçmeyen havadis ibaresi çıkarılmalıdır.

Tanımlardan çıkarılabileceği üzere, söz konusu malların taşınır ya da taşınmaz mal olması mümkündür. Besin kavramı ile beslenmeye elverişli her türlü madde kastedilirken sadece yiyecekler değil içecekler de bu kapsamda ele alınmalıdır. Fakat kanaatimizce ilaçlar besin niteliği taşımadıklarından dolayı madde kapsamında değerlendirilmemelidir. Kanımızca, paraların da mal kapsamı içinde değerlendirilmesi gerekir. Zira para piyasalarında paraların da değeri artıp azalabilmekte ve bu artış ve azalışlar dış faktörlerden etkilenebilmektedir (Akbulut, 2015).

Doktrinde “*işçi ücretleri*” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği konusunda farklı görüşler mevcuttur. İşçi ücretleri ifadesinin bireysel iş görüşmeleri neticesinde belirlenen ücret ile toplu iş görüşmeleri ile belirlenen ücreti kapsayıp kapsamayacağı ve asgari ücret belirlenmesinin bu kapsamda değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususları tartışılmalıdır. *Dönmezer*’e göre, toplu iş sözleşmeleri ile belirlenen ücretlerin ve sendikali işçilerin ücretlerinin bu şekilde etkilenmesi pek mümkün görünmese de bireysel iş sözleşmesi yapmış sendikasız işçiler için maddenin uygulanması mümkündür (Dönmezer, 1987).

TCK md. 237’nin düzenlenme şekli açısından tüm işçi ücretlerini kapsadığı görülse de toplu iş görüşmeleri ile belirlenen ücretlerin ve sendikali işçi ücretlerinin etkilenmesinin uygulamada etkilenme ihtimalinin oldukça düşük olduğu kanaatindeyiz. Bu sebeple, maddenin daha çok bireysel iş sözleşmesi ile ücreti belirlenen sendikasız işçilerin ücretlerinin artıp azalması bakımından cezai koruma sağladığını düşünüyoruz. Asgari ücretin tespiti konusunda ise, birçok parametre dikkate alınarak ciddi hesaplamalar yapıldığından herhangi bir yalan haber ya da havadis ile etkilenmesinin imkânsız olduğunu, dolayısıyla asgari ücretin TCK md. 237’ye konu olamayacağını düşünüyoruz (Akbulut, 2015).

Doktrinde bir görüşe göre, genel pazarlarda ve ticaret borsalarında işlem görmeyen ücret ve değerler bu madde kapsamında değerlendirilmemektedir (Parlar ve Hatipoğlu, 2010; Yaşar, vd, 2010). 765 sayılı TCK’nın 358. maddesinde yer alan bu ibarenin TCK’nın 237. maddesine alınmamış olmasından dolayı günümüzde genel pazarlarda ve ticaret borsalarında işlem görmek şartının aranmaması gerektiği kanaatindeyiz (Akbulut, 2015).

Madde metninde geçen “*ve sair hileli yollar*” ifadesi ile kastedilen ise yalan haber yaymanın haricinde herhangi bir yöntem olabilecektir. Doktrinde bu hileli yolların daha çok işleme dayalı yöntemler olacağı ifade edilmektedir (Tepe, 2010). Kanaatimizce anılan ibarenin içeriği son derece geniş ve belirsiz olup, esasen kanunilik ilkesi gözetildiğinde AY md. 38’e aykırıdır.

5.2 Fail

TCK md. 237’de fail açısından herhangi bir özellik aranmamaktadır. Bu sebeple, herkesin bu suçun faili olması mümkündür. Dikkat edilmesi gereken husus, maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenen failin belli özellikleri haiz olması durumunda uygulanacak nitelikli haldir. Bu hükme göre, failin ruhsatlı simsar ya da borsa tellalı olması halinde verilecek ceza sekizde bir oranında artırılacaktır (Arslan ve Azizağaoğlu, 2004).

SPK md. 107/1’de “*alım veya satım yapmak, emir vermek, emir iptal etmek, emir değiştirmek veya hesap hareketleri gerçekleştirmek*” fiilleri; SPK md 107/2’de ise, “*bilgi vermek, söylenti çıkarmak, haber vermek, yorum yapmak veya rapor hazırlamak ya da bunları yaymak ve bu suretle menfaat sağlamak*” fiilleri açısından maddede herhangi bir sınırlama öngörülmediğinden herkesin bu suçların faili olması mümkündür.

5.3 Mağdur

Bu suçun mağduru toplumu oluşturan herkeştir. İşçi ücretlerinin veya besin veya malların fiyatlarının etkilenmesi neticesinde bazı gerçek kişiler doğrudan mağdur olabilirler. Bununla birlikte, fiyatların artıp azalmasından etkilenen tüzel kişiler suçun mağduru olmayıp ancak suçtan zarar gören olarak nitelenebilirler.

5.4 Fiil

Fiyatları etkileme suçunun maddi unsuru, işçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin artıp eksilmesi sonucunu doğurabilecek bir şekilde ve bu maksatla “*yalan haber*” veya “*havadis yaymak*” veya “*sair hileli yollara başvurmak*”tır.

Madde metninde anlaşılacağı üzere, bu suç tipi hareketin sayısı bakımından seçimlik hareketli suç olarak düzenlenmektedir. Seçimlik hareketlerden ilki “*yalan haber veya havadis yaymak*”, diğeri ise “*sair hileli yollara başvurmak*”tır. Yukarıda da değindiğimiz üzere “*sair hileli yollara başvurmak*” seçimlik hareketi niteliği gereği belirlilik ilkesine ihlal edecek nitelikte geniş ve muğlâk olup, bu şekliyle işçi ücretlerini veya besin veya malların değerini etkileyebilecek herhangi hileli bir yola başvurmak bu suçu oluşturabilecektir. Doktrinde ise, “*sair hileli yollar*” ifadesinden daha çok işleme dayalı manipülatif hareketlerin anlaşılması gerektiği ileri sürülmektedir (Tepe, 2010).

Bu hareketlerden herhangi birinin gerçekleştirilmesi halinde suç oluşur; birden fazlasının gerçekleştirilmesi ise suç teklifiyi etkilemez. Anılan hareketler neticesinde işçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin etkilenmesi öngörülmediğinden suçu tehlike suç niteliğindedir. Bununla birlikte, maddenin 2. fıkrasında düzenlenen nitelikli hal uyarınca yalan haber veya havadis yayılarak ya da herhangi bir hileli yol kullanılarak işçi ücretlerinin ya da fiyatların etkilenmesi halinde ceza üçte bir oranında artırılır.

“Yalan haber veya havadis yaymak”; “kısmen veya tamamen gerçek dışı olan veya belirli bir konuda, herkesin veya çok sayıda kişinin bilgi sahibi olacağı şekilde duyurulması” şeklinde tanımlanabilir (Erman ve Özek, 1992). Yamak ifadesi, bu haber veya havadisın aleniyet kazanmasını gerektirmektedir. Diğer bir ifadeyle, bu yalan haber ya da havadis belirli bir kişiye, gruba ya da sayılabilir nitelikte birkaç kişiye iletilmişse bu durumda yaymadan bahsedilemez. Yayılmaya çalışılan yalan haber ya da havadisın veyahut sair hileli davranışların doğru olmadığı herkes tarafından rahatça ve kolaylıkla anlaşılabilir olması durumunda suçun oluşması mümkün değildir (Erdağ, 2015). Nitekim madde metninde bu husus “İşçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin artıp eksilmesi **sonucunu doğurabilecek bir şekilde...**” açıkça ifade edilmiştir.

SPK md. 107/1 açısından, sermaye piyasası araçlarının fiyatlarına, fiyat değişimlerine, arz ve taleplerine ilişkin olarak yanlış veya yanıltıcı izlenim uyandırmak amacıyla alım veya satım yapmak, emir vermek, emir iptal etmek, emir değiştirmek veya hesap hareketleri gerçekleştirmek tipik fiili teşkil eder. İşleme dayalı manipülasyon suçu, seçimlik hareketli bir suç olarak düzenlenmektedir. Alım-satım yapmak, emir vermek-değiştirmek-iptal etmek veya hesap hareketleri gerçekleştirmek seçimlik hareketleri oluşturur.

SPK md. 107/2 açısından ise, bilgi vermek, söylenti çıkarmak, haber vermek, yorum yapmak veya rapor hazırlamak ya da bunları yaymak ve bu suretle menfaat sağlamak tipik fiildir. Madde metninden anlaşılacağı üzere, bu suç tipi bağlı ve seçimlik hareketli olarak düzenlenmektedir. Maddede sayılan bağlı hareketlerden birinin yapılarak menfaat temin edilmesi suçun meydana gelmesi açısından yeterli olacağından, bağlı hareketlerden birden fazlasının ya da tamamının gerçekleştirilmesi suretiyle menfaat temini suç teklifi etkilemez. Ancak dikkat edilmesi gereken, bilgi vermek, söylenti çıkarmak, haber vermek, yorum yapmak veya rapor hazırlamak ya da bunları yaymak bağlı hareketler olup, suçu oluşturan fiil “*bu suretle menfaat sağlamak*”tır. Burada önemli olan bir başka husus, gerçekleştirilen hareketin sermaye piyasası araçlarının değerini, fiyatını ya da yatırımcıların kararını etkileyebilecek nitelikte ve her halükarda yalan, yanlış veya yanıltıcı olmasıdır. Bilginin, söylentinin, haberin, yorumun ya da raporun içeriği ile ilgili bir sınırlandırma getirilmemiştir. Sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek herhangi bir yalan, yanlış veya yanıltıcı bilgi, söylenti, haber, yorum ya da rapor suçun meydana gelmesine sebep olabilir.

5.5 Netice

Suçun temel şekli açısından gerçekleştirilen hareketler neticesinde işçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin etkilenmesi gerekmez çünkü fiyatları etkileme suçu tehlike suçu olarak düzenlenmektedir. Bununla birlikte, yalan haber veya havadis yayılarak ya da herhangi bir hileli yol kullanılarak işçi ücretlerinin ya da fiyatların etkilenmesi durumunda TCK md. 237/2 uyarınca ceza üçte bir oranında artırılır çünkü neticenin meydana gelmesi yani fiyatların etkilenmesi hali nitelikli hal olarak düzenlenmektedir.

SPK md. 107’de “*piyasa dolandırıcılığı*” başlığı altında düzenlenen işleme ve bilgiye dayalı manipülasyon suçları bakımından ise, maddede sayılan hareketlerin yapılması suçun meydana gelmesi açısından yeterli olup suçun tamamlanması için mutlaka sermaye piyasası araçlarının değerinin, fiyatının ya da yatırımcıların kararlarının etkilenmesine gerek bulunmamaktadır.

5.6 Nedensellik Bağı

Fiyatları etkileme suçunun temel şekli ile işleme ve bilgiye dayalı manipülasyon suçları, neticesi harekete bitişik suç özelliği gösterdiğinden ayrıca nedensellik bağı tartışmasına gerek bulunmamaktadır. Ancak TCK md. 237/2’deki nitelikli halin oluşması için “*Fiil sonucu besin veya malların değerleri veya işçi ücretleri artıp eksil(mesi)...*” arandığından, bu halle sınırlı olmak üzere, meydana gelen neticenin failin fiilinden kaynaklanmış olması gerekir.

5.7 Nitelikli Haller

Yukarıda da değindiğimiz üzere fiyatları etkileme suçunun temel şeklinin oluşması için işçi ücretlerinin veya besin veya malların değerinin artıp eksilmesi zorunlu değildir. Fakat yayılan yalan haber veya havadis ya da kullanılan diğer hileli yöntemler neticesinde işçi ücretleri ya da besin veya malların değerleri etkileniyor ise bu durumda verilecek ceza üçte bir oranında artırılacaktır. Diğer bir ifadeyle, suçun temel halinin oluşması için fiyatların etkilenebilir olması yeterli iken ve bu tehlike cezalandırılırken, ikinci fıkrada fiyatların etkilenmesi hali nitelikli hal olarak öngörülmekte ve zarar suçu olarak cezası artırılmaktadır.

Belirtmek gerekir ki doktrinde ikinci fıkranın niteliği tartışmalıdır. Bir görüşe göre bu hüküm “neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç” teşkil ederken (Yaşar, vd, 2010; Erdağ, 2015; Akbulut, 2015), diğer bir görüş bu hükmün nitelikli hal olduğunu savunmaktadır (Tepe, 2010). Neticesi sebebiyle ağırlaşmış hali olması için kastedilenden daha ağır ya da başka bir neticenin ortaya çıkması gerekir. Fakat ikinci fıkrada düzenlenen aslında birinci fıkrada kastedilen netice ile aynıdır. Dolayısıyla TCK md. 23 hükmü netice sebebiyle ağırlaşmış hal değil, nitelikli hal teşkil ettiği kanaatini paylaşmaktayız.

Öte yandan, failin bu nitelikli halden sorumlu tutulabilmesi için işçi ücretleri ya da besin veya malların fiyatının artıp azalması ile yayılan yalan haber veya havadis ya da kullanılan diğer hileli yollar arasında bir neden-sonuç ilişkisi bulunmalıdır.

Üçüncü fıkrada ise, failin belli nitelikleri haiz olması hali suçun temel halinden daha tehlikeli görülmüş ve daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Buna göre failin ruhsatlı simsar ya da borsa tellalı olması halinde verilecek ceza sekizde bir oranında artırılacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, madde gerekçesinin son paragrafında da belirtildiği üzere, fıkrada geçen “*borsa tellalı*” ifadesinin 06.12.2012 tarihli ve 6362 sayılı SPK’nın kapsamı dışında kalan borsa tellallığını ifade ettiğidir. “*Borsa tellalı*” ise, ticaret borsalarında komisyonculuk yapan kişiler ile menkul kıymetler borsalarında aracılık faaliyeti gerçekleştiren kurumları kapsayan bir kavram olarak kullanılmaktadır (Akbulut, 2015). “*Ruhsatlı simsar*” ise, “*sebze ve meyve hallerinde komisyonculuk yapan, belediyelerin gösterdiği kapalı mahallerde, müstahsilden gelen malların tüketiciye veya tüccara satılmasına aracılık ederek komisyon geliri elde eden ticaret erbabı*” olarak tanımlanmaktadır (Parlar ve Hatipoğlu, 2010). Failin bu iki sınıftan birini taşıması halinde kendisine verilecek ceza sekizde bir oranında artırılacaktır.

TCK md. 237’nin ikinci ve üçüncü fıkralarında düzenlenen nitelikli haller ile ilgili özellik arz eden diğer bir husus ise, cezanın ağırlaştırılması konusunda hâkime takdir hakkı tanınmamasıdır. İkinci ve üçüncü fıkralarda, alt sınır ve üst sınır verilerek hâkime artırım yapacağı oranı bu sınırlar arasından seçme hakkı vermek yerine doğrudan belli bir oran belirtilmiştir.

6 Manevi Unsur

TCK md. 237’de öngörüldüğü üzere, suçun oluşması için, işçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin artıp eksilmesi sonucunu doğurabilecek bir şekilde “*ve bu maksatla*” yalan haber veya havadis yaymak veya sair hileli yollara başvurmak gerekmektedir. Bu ifadeden hareketle suçun oluşması için özel kast arandığı ve bu nedenle olası kastla işlenmeyeceği söylenebilir. Keza suçun taksirli halinin cezalandırılması öngörülmediğinden TCK md. 22/1 gereğince taksirle işlenmesi mümkün değildir.

SPK md. 107/1’de failin “*sermaye piyasası araçlarının fiyatlarına, fiyat değişimlerine, arz ve taleplerine ilişkin olarak yanlış veya yanıltıcı izlenim uyandırmak amacıyla*”; SPK md. 107/2’de ise “*sermaye piyasası araçlarının fiyatlarını, değerlerini veya yatırımcıların kararlarını etkilemek amacıyla*” hareket etmesi aranmaktadır. Suçun oluşması için her iki fıkrada da failin kasten ve belli bir amaç taşıyarak/özel bir amaçla hareket edilmesi arandığından suçun olası kastla işlenmesi mümkün değildir. Ayrıca taksirli hali öngörülmediğinden TCK md. 22/1 gereğince taksirle işlenmesi de mümkün değildir (Evik, 2004).

7 Hukuka Aykırılık Unsuru

Fiyatları etkileme suçu hukuka aykırılık unsuru açısından bir özellik göstermemektedir. Diğer taraftan teorik olarak bir engel bulunmamakla birlikte suçun işleniş şekli gözetildiğinde TCK’daki genel hukuka uygunluk nedenlerinin uygulanması pek olası gözükmemektedir.

8 Suçun Özel Görünüş Şekilleri

8.1 Teşebbüs

Suçun temel şeklinde bir netice öngörülmediğinden kural olarak teşebbüse elverişli değildir. Fakat icra hareketlerinin kısımlara bölünebildiği hallerde teşebbüs aşamasında kalması mümkündür. Diğer taraftan, TCK md. 237/2’de düzenlenen suçta teşebbüs mümkün değildir. Zira yalan haber veya havadis yayıldıktan ya da diğer hileli yöntemlere başvurulduktan sonra failin elinde olmayan sebeplerle fiyatlar etkilenmese dahi bu durumda, birinci fıkrada öngörülen durum gerçekleştiğinden suçun temel hali meydana gelmiş olur (Yaşar, vd, 2010).

8.2 İştirak

Maddede iştirak ile ilgili özel bir düzenleme getirilmediğinden genel hükümlerin iştirak ile ilgili olanları fiyatları etkileme suçu açısından da uygulama alanı bulacaktır. Ancak bu konuda, borsa tellalı ya da ruhsatlı simsar ile bu sıfatları taşımayan biri tarafından suçun iştirak iradesi ile işlenmesi durumunda ortaya çıkacak durum özellik arz etmektedir. Bu durumda, borsa tellalı ya da ruhsatlı simsar olan kişi TCK m. 237/3’ten sorumlu olurken, bu sıfatları taşımayan kişi -TCK md. 40 gereği azmettirme veya yardım etme halleri bir tarafa bırakıldığında- TCK md. 237/1’den sorumlu tutulacaktır (Akbulut, 2015).

8.3 İçtima

TCK md. 237’de içtima açısından özel bir hüküm öngörülmemektedir. Bu sebeple, suçların içtima konusunda genel hükümler bu suç açısından da uygulama alanı bulacaktır. Yukarıda yeri geldikçe değinildiği üzere fiyatları etkileme suçuna benzer bir düzenleme SPK md. 107’de yer almaktadır. Bu hükümde sadece sermaye piyasası araçları konu edilirken TCK md. 237 bunlar dışında kalan işçi ücretleri veya besin veya malların değerini kapsadığından TCK md. 237’ye kıyasla özel hüküm niteliği taşımaktadır. Diğer bir deyişle, sermaye piyasası araçları, menkul kıymetler borsasında işlem gören belge veya senetler söz konusu olduğunda SPK md. 107 özel hüküm olarak uygulama alanı bulurken, bunlar dışında işçi ücretleri, besin veya mal değerleri söz konusu olduğunda özel düzenleme bulunmadığından TCK md. 237 genel hüküm olarak uygulanır.

Failin tek bir eylemi ile birden fazla işçi ücreti veya besin veya malın değeri artmış ya da eksilmiş ise ya da bu değerlerin değişmesi tehlikesi doğmuş ise bu durumda zincirleme suç hükümleri uygulanacak, fail tek bir fiyatları etkileme suçundan sorumlu olacaktır (Yaşar, vd, 2010).

9 Yaptırım

TCK md. 237 uyarınca bu suçun yaptırımı üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ve buna ek olarak adli para cezasıdır. TCK md. 52/1, bu adli para cezası en az 5, en fazla 730 gün olarak belirlenebilecektir. Sermaye piyasası araçları söz konusu olduğunda ise suçun yaptırımı, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası olarak öngörülmektedir. Yaptırımdan yola çıkarak kanun koyucunun sermaye piyasalarının korunması konusuna daha çok önem verdiği, sermaye piyasası araçlarının değerlerinin etkilenmesi durumunda ortaya çıkacak haksızlığın daha büyük olduğunu düşündüğü sonucuna varılabilir. Ekonomik suçlarda failin kazanç elde ettiği bilinmekle beraber çoğu zaman bu kazancın miktarı belirlenmediği için, suçun bir kazanç elde etme yöntemi olarak görülmesinin önüne geçmek amacıyla hapis cezasının yanında adli para cezası da öngörülmektedir (Özgenç, 2005).

Bununla yanında, TCK md. 242 uyarınca, fiyatları etkileme suçunun da aralarında bulunduğu ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar neticesinde tüzel kişiler yararına haksız bir menfaat sağlanması durumunda TCK md. 60 gereğince tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerine de hükmolunacaktır.

10 Sonuç

TCK md. 237’de yer alan fiyatları etkileme suçu, uygulamada pek rastlanmasa da piyasa istikrarını çeşitli manipülatif hareketlere karşı koruyan bir ekonomik suç normudur. Maddede işçi ücretleri ile besin ve mal fiyatlarını koruma altına alırken, sermaye piyasası araçlarının değerini işleme veya bilgiye dayalı manipülasyona karşı SPK md. 107 korumaktadır. Çalışmamızın “suçun maddi konusu” bölümünde belge ve senetlerin de aslında mal kavramı içerisinde kabul edilebileceğine değinmiştik. Bu sebeple, kanaatimizce SPK’da yalnızca manipülatif hareketlerin sayılarak yaptırım konusunda TCK’daki “*fiyatları etkileme suçu*”na atıf yapılması ve sermaye piyasalarında işlem gören belge ve senetler açısından arz ettikleri önemden dolayı nitelikli hal düzenlenerek bu iki hüküm arasında bütünlük kurulması faydalı olacaktır.

Kaynakça

- AKBULUT, 2015. “Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237), *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)*, 20.
- ARSLAN ve AZİZAĞAOĞLU, 2004. **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Asil, Ankara.
- ARTUK, vd, 2014. **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, 5. Cilt (m. 234-345), Adalet, Ankara.
- DÖNMEZER, 1987. **Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu (17-18 Nisan 1987)**, İTO Yayınları, İstanbul.
- ERDAĞ, 2015. “Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar ve Bilişim Alanında Suçlar”, www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/100.doc
- ERMAN ve ÖZEK, 1992. **Ceza Hukuku Özel Bölüm- Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar (TCK m. 202-281)**, Işık, İstanbul.
- EVİK, 2004. **Sermaye Piyasası Araçlarının Değerini Etkileyebilecek Aldatıcı Hareketler Yapma (Manipülasyon) Suçları**, Seçkin, Ankara.
- ÖZGENÇ, 2005. “Yeni Türk Ceza Kanunu’ndaki Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar”, in *Ekonomik Suç ve Ceza Sempozyumu (30 Nisan- 1 Mayıs 2005)*, TOBB Yayınları, Ankara.
- PARLAR ve HATİPOĞLU, 2010. **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, 4. Cilt (230- 345. Maddeler), Seçkin, Ankara.
- TEPE, 2010. “Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237)”, *Ceza Hukuku Dergisi (CHD)*, 14, Seçkin, Ankara.
- TÜRK DİL KURUMU, 2015. “Büyük Türkçe Sözlük”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts
- YAŞAR, vd, 2010. **Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, Cilt V (m. 205-256), Adalet, Ankara.
- YÜCE, 2012. “Sermaye Piyasasında Manipülasyon”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 98.